

Ks. Czesław Krakowiak

BIERZMOWANIE JAKO SAKRAMENT INICJACJI

CHRZEŚCIJAŃSKIEJ

WEDŁUG KATECHIZMU KOŚCIOŁA

KATOLICKIEGO

"Skutki sakramentu bierzmowania według Katechizmu Kościoła Katolickiego"

Wśród sakramentów inicjacji chrześcijańskiej bierzmowanie zajmuje drugie miejsce, jest kolejnym etapem na drodze do pełnego wejścia w misterium Chrystusa i Kościoła.[1]
Ta jedność sakramentów inicjacji wynika stąd, że przez nie dokonuje się stopniowe i całkowite upodobnienie do Chrystusa w Kościele. Sakramenty te mają więc zarówno wymiar osobisty jak i eklezjalny.

Chrzest odradza do nowego życia, bierzmowanie je doskonali, Eucharystia kończy i wieńczy cały proces inicjacji.

Taki porządek sakramentów jest natury teologicznej i wynika z jedności ekonomii zbawienia. Widoczny jest w nim pewien dynamizm, o którym nie należy zapominać. Przez sam chrzest człowiek nie został jeszcze wprowadzony w całe misterium, nie osiągnął pełni. Konieczne jest dalsze i jeszcze doskonalsze włączenie w tajemnicę Chrystusa i Kościoła przez dwa kolejne sakramenty inicjacyjne.

Bierzmowanie znajduje się między chrztem a Eucharystią. Zakłada i bazuje na pierwszym sakramencie i domaga się drugiego. Przez bierzmowanie ochrzczony postępuje na drodze ale jej nie kończy. Potwierdza to cała liturgiczna i teologiczna tradycja Kościoła.

Bierzmowanie a chrzest

Bierzmowanie łączy się z chrztem ale także od niego się różni. Dar Ducha Świętego jest tylko dla ochrzczonych, tzn.

dla tych którzy przez zanurzenie w śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa zostali odnowieni i włączeni do Kościoła, ponieważ Chrystus daje Ducha Świętego Kościołowi i przez niego udziela Go poszczególnym osobom. Chrystus przygotowuje misję Ducha Świętego i ją doskonali, aby każdy, kto Go otrzymał mógł działać w Kościele i żyć we wspólnocie przyczyniając się do zbawienia świata.

Według nauki Ojców chrzest potrzebuje dopełnienia. Dlatego bierzmowanie nazywane jest *confirmatio baptismi* (*confirmatio baptismus perficitur*) jak mówi stare adagium teologiczne. Nie znaczy to, że chrzest jest niedoskonały lub niekompletny, lecz zostaje dopełniony przez wylanie Ducha Świętego jako zasady i źródła nowego życia oraz charyzmatów dla dobra Kościoła. Chrzest prowadzi do bierzmowania i domaga się jego, tak jak bierzmowanie wymaga uprzedniego chrztu i rozwija dane przez niego nowe życie.

KKK mówiąc o inicjacji chrześcijańskiej zaznacza, że dokonuje się ona przez trzy sakramenty, chrzest i bierzmowanie, które jest jego umocnieniem i Eucharystią (nr 1275). Następnie już w pierwszym punkcie rozdziału o bierzmowaniu stwierdza, że należy ono do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, i że jedność tych sakramentów należy zachować (nr 1285; por. OB nr 1; KK 11). Odwołując się do najstarszej tradycji wspólnej Kościołom Wschodnim i Zachodniemu Katechizm przytacza wyrażenie św. Cypriana, według którego bierzmowanie razem ze chrztem tworzy "podwójny sakrament" (nr 1290). Sakramenty te tworzą jedną całość (nr 1306; 1233). Katechizm podkreśla ścisły związek bierzmowania ze chrztem, którego jest dopełnieniem (nr 1304) i udoskonaleniem łaski chrztu (1316; 1290). Skutkiem bierzmowania jest także wzrost i pogłębienie łaski chrzcielnej (nr 1303). Już sama jego nazwa Confirmatio[2] sugeruje potwierdzenie chrztu, umocnienie łaski chrzcielnej (nr 1285; 1289). Przez bierzmowanie ochrzczeni są bardziej upodobnieni

do Chrystusa (nr 1322). Na związek ze chrztem wskazuje wyznanie wiary chrzcielnej przed bierzmowaniem (nr 1298) oraz świadek bierzmowania, którym w zasadzie powinien być chrzestny(a), celem wyraźnego podkreślenia jedności tych dwóch sakramentów (nr 1311; por. OB 5; 6; KPK kan. 893,1,2.).

Sakramenty inicjacyjne tworzą fundamenty życia chrześcijańskiego (nr 1212). Sam chrzest nie wystarcza, gdyż bez bierzmowania i Eucharystii inicjacja nie jest kompletna (nr 1306). Dopiero razem sakramenty te są podstawą powszechnego powołania wszystkich do świętości, misji i ewangelizacji świata. Udzielają łaski koniecznej do życia w tym świecie według Ducha (nr 1533).

Widać z tego, że bierzmowanie nie może być traktowane w oderwaniu od chrztu lecz ściśle się z nim łączy, rozwija łaskę

udzieloną we chrzcie oraz skierowuje do Eucharystii jako swego szczytu i dopełnienia.

Bierzmowanie a Eucharystia

Związek bierzmowania z Eucharystią opiera się na tym, że jest ona głównym znakiem Paschy Chrystusa, miejscem Jego obecności substancjalnej i znakiem jedności wspólnoty wierzących. Przez Komunię Ciała i Krwi Chrystusa wchodzi się głębiej w misterium paschalne, zapoczątkowane przez chrzest i doskonali się przynależność do Kościoła, ponieważ Eucharystia jest Paschą Chrystusa celebrowaną przez Kościół i buduje Kościół jako Ciało Chrystusa.

Ukierunkowanie bierzmowania ku Eucharystii lepiej się zrozumie wychodząc od związku jaki łączy te trzy sakramenty czyli od Ducha Świętego, który ma na celu dopełnienie dzieła Chrystusa: (por. epiklezy nowych modlitw eucharystycznych).

Bierzmowany uzdolniony jest do pełniejszego udziału w Eucharystii, jako ofierze Nowego Przymierza we wspólnocie ludu Bożego.

Bierzmowanie jest więc włączone w cały organiczny proces zwany inicjacją chrześcijańską przeznaczony po to, aby tworzyć i budować prawdziwego i pełnego chrześcijanina. Nie jest jednak momentem wyizolowanym i oddzielnym, lecz związanym tak teologicznie jak i obrzędowo ze chrztem, od którego zależy i z Eucharystią ku której jest skierowany.

Związek bierzmowania z Eucharystią ukazany jest w Katechizmie zawsze w kontekście całej inicjacji chrześcijańskiej (nr 1285; 1306; 1321). Eucharystia jest uwieńczeniem całego procesu inicjacji: Najświętsza eucharystia dopełnia wtajemniczenie chrześcijańskie (nr 1322) i dlatego umieszczana jest jako trzeci w kolejności sakrament. Tę jedność

sakramentów inicjacyjnych ukazuje i podkreśla udzielanie bierzmowania w czasie Mszy św. (nr 1321).

W Eucharystii dopełnia się cała inicjacja dlatego stanowi ona jej szczyt. Już ochrzczony ma prawo do udziału w Eucharystii, ale dopiero bierzmowany może uczestniczyć w niej w sposób najpełniejszy i najwłaściwszy.

Przyjmujący bierzmowanie

W oparciu o KPK kan. 889 § 1 Katechizm stwierdza, że bierzmowanie może i powinien przyjąć każdy ochrzczony, który go jeszcze nie otrzymał (nr 1306). Jednocześnie zaznacza, iż z tej racji, że chrzest, bierzmowanie i Eucharystia tworzą jedną całość, wynika obowiązek przyjęcia przez wiernych w odpowiednim czasie tego sakramentu (por. KPK kan. 890), gdyż bez niego i bez Eucharystii sakrament chrztu jest wprawdzie ważny i skuteczny, lecz inicjacja chrześcijańska pozostaje

niedopełniona. Sakramenty te bowiem tworzą fundamenty całego życia chrześcijańskiego (nr 1212). Jest to główna teza nauczania Katechizmu o tych sakramentach.

Ponieważ w Kościele Zachodnim istnieje powszechna praktyka chrztu niemowląt i bierzmowanie z zasady zastrzeżone jest biskupowi, Katechizm powtarza tradycyjną naukę Kościoła łacińskiego, że zwykle udziela się bierzmowania wiernym "w wieku rozeznania", a jedynie w niebezpieczeństwie śmierci wcześniej (nr 1307; por. KPK 891; 883,3).[3] Według KPK kan. 991 wierni "powinni przyjmować bierzmowanie w pobliżu wieku rozeznania, chyba że Konferencja Episkopatu określi inny wiek" (kan.891). Jest to potwierdzenie zwyczaju Kościoła Zachodniego istniejącego od średniowiecza, kiedy nastąpiło już definitywne zerwanie jedności sakramentów inicjacyjnych. Chociaż Katechizm wyraźnie nie mówi o tym, że "Konferencje Biskupów mogą ustalić wiek, jaki wyda im się odpowiedniejszy, tak aby ten sakrament był udzielany w dojrzałym wieku, po

odpowiednim przygotowaniu" (OB nr 11), to jednak powołując się na KPK kan. 891 mówiący o uprawnieniu Konferencji Episkopatu ustalenia innego wieku, aprobuje tę praktykę.

Jednak Katechizm wydaje się nie potwierdzać przekonania, że bierzmowanie jest sakramentem "dojrzałości chrześcijańskiej." Wynika to z wyjaśnienia, iż nie należy mieszać wieku dojrzałego w wierze z wiekiem dojrzałym w sensie dojrzałości naturalnej (nr 1308). Podkreśla następnie, że łaska chrztu jest łaską darmowego i niezasłużonego wybrania, dlatego nie potrzebuje "zatwierdzenia" aby stała się skuteczną. KKK powołuje się tu na św. Tomasza, według którego także w wieku dziecięcym, ci którzy otrzymali moc Ducha Świętego odważnie walczyli za Chrystusa aż do przelania krwi (nr 1308)[4]. Dlatego Kościół pragnie aby wszyscy ochrzczeni, także dzieci w najmłodszym wieku, nie zeszli z tego świata bez bierzmowania, które czyni doskonałym przez dar Ducha Świętego (nr 1314; 1307). W tym celu Kościół z prawa

powszechnego udziela władzy bierzmowania w niebezpieczeństwie śmierci każdemu prezbiterowi (nr 1314; por. KPK kan.883,3).

Nauka Katechizmu dotycząca przyjmujących bierzmowanie nawiązuje więc do istniejącej praktyki pastoralnej Kościoła łacińskiego, w którym są dwa główne modele udzielania sakramentów inicjacyjnych: jeden dotyczący dzieci drugi dorosłych. W pierwszym modelu kiedy udziela się chrztu niemowlętom, bierzmowanie winno być udzielane w zasadzie w "wieku rozeznania", kiedy dziecko ma już używanie rozumu i może odnowić przyrzeczenia chrzcielne (nr 1298; por.KPK kan. 889,2). Jednak wymaganie, aby kandydaci do bierzmowania byli do niego dobrze przygotowani i pouczeni zakłada, że są już odpowiednio dojrzały. Wymaga się bowiem od nich aby uczestniczyli w katechezie, która ma ich doprowadzić do bliższej więzi z Chrystusem i z Duchem Świętym, aby mogli otworzyć się na Jego działanie i uświadomić sobie przynależność do Kościoła

powszechnego i parafialnego oraz podjąć misję apostolską właściwą świeckim w Kościele. Takie określenie warunków kandydatom do bierzmowania zakłada, że nie są oni już małymi dziećmi (nr 1309). Również zalecenie aby przyjmujący bierzmowanie byli w stanie łaski i wcześniej przyjęli sakrament pokuty wskazuje, że chodzi o tych, którzy już po chrzcie przystąpili do I Komunii św. poprzedzonej spowiedzią sakramentalną (nr 1310).

Katechizm akceptuje więc aktualną praktykę pastoralną Kościoła udzielania bierzmowania już po I Komunii św. chociaż bardzo mocno podkreśla jedność sakramentów inicjacyjnych oraz ich tradycyjną kolejność przyjmowania tj. chrzest, bierzmowanie i Eucharystia.

Udzielanie bierzmowania już po I Komunii św. sprzeciwia się jednak całej tradycji Kościoła Zachodniego aż do średniowiecza, tradycji do dzisiaj obowiązującej w Kościołach

Wschodnich, na którą często Katechizm się powołuje oraz nauczaniu Kościoła po Vaticanum II, które konsekwentnie uznaje Eucharystię za sakrament kończący proces inicjacji chrześcijańskiej. Praktyka udzielania bierzmowania już po pełnym udziale w Eucharystii i związana z okresem przechodzenia z dzieciństwa do okresu młodości może prowadzić do traktowania tego sakramentu w sposób czysto instrumentalny i sprowadzać go do jednego z "rytów przejścia", bez właściwego odniesienia do całego misterium Chrystusa.

Ponieważ według KPK kan. 913,1 m o ż n a dopuścić dzieci do Komunii św. już wtedy, gdy posiadają wystarczające rozeznanie i są odpowiednio przygotowane (*sufficienti cognitione et accurata praeparatione*), natomiast bierzmowanie wierni "p o w i n n i przyjmować w pobliżu wieku rozeznania (kan.891) wydaje się, że Kościół pragnie, aby bierzmowania udzielać ochrzczonym dzieciom przed dopuszczenie ich do udziału w Eucharystii.

Przygotowanie do bierzmowania

Przygotowanie do bierzmowania w aktualnej praktyce Kościoła ma różne formy zależnie od tego, czy przyjmują je dzieci, czy jest ono udzielane dorosłym razem z pozostałymi sakramentami inicjacji chrześcijańskiej. W związku z przygotowaniem kandydatów do bierzmowania Katechizm stwierdza najpierw ogólnie, że ma ono zmierzać do tego, aby doprowadzić chrześcijanina do ściślejszego zjednoczenia z Chrystusem i żywszej przyjaźni z Duchem Świętym przejawiającej się w otwarciu na Jego dary i natchnienia, aby lepiej podjąć apostolską odpowiedzialność za życie chrześcijańskie (nr 1309). Następnie przewiduje tradycyjne formy przygotowania: katechetyczne czyli dalsze i duchowe czyli bezpośrednie (nr 1310).

Przygotowanie katechetyczne ma na celu ukazanie, rozbudzenie i umocnienie świadomości przynależności ochrzczonych do Kościoła zarówno powszechnego jak i miejscowej wspólnoty parafialnej. W związku z tym powołując się na Obrzędy bierzmowania nr 3 Katechizm podkreśla, że na całej wspólnotie ciąży szczególna odpowiedzialność za przygotowanie kandydatów do bierzmowania (nr 1309). Do duszpasterzy należy troska o to, aby wszyscy ochrzczeni otrzymali "pełne wtajemniczenie chrześcijańskie i zostali starannie przygotowani do bierzmowania" (OB nr 3). Zależnie od tego czy bierzmowanymi będą katechumeni, dzieci czy dorośli ochrzczeni w dzieciństwie lecz dopiero w wieku dojrzałym przyjmujący bierzmowanie, różnie będzie przebiegać przygotowanie kandydatów. Dorosłych katechumenów przygotowuje się do przyjęcia wszystkich sakramentów inicjacyjnych przez odpowiednie "katechezy i wspólne obrzędy" przy pomocy katechetów, rodziców chrzestnych oraz członków miejscowego Kościoła. Dorośli już ochrzczeni winni przejść

pewien rodzaj katechumenatu dostosowanego do sytuacji ich wiary i możliwości. Przygotowanie dzieci należy głównie do rodziców wspieranych pomocą instytucji zajmujących się katechizacją. Chodzi w nim nie tylko o formację intelektualną lecz o formację "ducha wiary i stopniowe jego umacnianie", aby owocnie przyjąć sakrament bierzmowania i Eucharystii (OB nr 3).

Przygotowanie duchowe już ochrzczonych obejmuje przystąpienie do sakramentu pokuty, aby kandydaci oczyszczeni z grzechów, w stanie łaski mogli przyjąć dar Ducha Świętego. Podobnie jak Maryja i Apostołowie trwali na modlitwie oczekując Zesłania Ducha Świętego (Dz 1,14), tak też kandydaci do bierzmowania, przez bardziej intensywną modlitwę winni przygotować się do przyjęcia z uległością i dyspozycyjnością mocy i łask Ducha Świętego (nr 1310; por. 1319).

Całe przygotowanie (katechetyczne i duchowe) ma doprowadzić kandydatów do tego, aby świadomie i konsekwentnie wypełniali we wspólnocie kościelnej oraz w świecie zadania właściwe świeckim jako uczniom i świadkom Chrystusa (nr 1319).

Zakończenie

W podsumowaniu należy stwierdzić, że nauka Katechizmu ukazuje bierzmowanie jako sakrament inicjacji chrześcijańskiej a nie dojrzałości. Ta bowiem związana jest z całą inicjacją a nie tylko z jednym sakramentem. Głównym skutkiem bierzmowania jest Dar Ducha Świętego, a dzień bierzmowania jest tym dla ochrzczonych, czym dla Kościoła i apostołów była Pięćdziesiątnica Paschalna. Bierzmowanie można więc uważać za uczestnictwo w wydarzeniu Zesłania Ducha Świętego. Dar Ducha Świętego udzielany w bierzmowaniu jest dla chrześcijanina źródłem szczegółowych

Jego darów i owoców, które są stałymi dyspozycjami pomagającymi do postępowania według Ducha. Charakter sakramentu bierzmowania ściślej wiąże z Chrystusem i Jego Kościołem oraz jest podstawą uzdolnienia i zobowiązania do udziału w liturgii i misji apostoelskiej Kościoła. Zwyczajem Kościoła Zachodniego jest udzielanie bierzmowania dzieciom w wieku rozeznania tzn. około 7 roku życia. Bierzmowanie winno być drugim sakramentem inicjacji chrześcijańskiej. W przygotowaniu do bierzmowania należy akcentować teologiczną jedność sakramentów inicjacyjnych oraz związek z Kościołem powszechnym i Kościołem lokalnym.

KKK prezentuje w teorii historyczną i teologiczną jedność sakramentów inicjacyjnych, na którą wiele razy się powołuje i zaleca jej zachowanie. Jednocześnie utrwała powszechną praktykę pastoralną Kościoła Zachodniego, według której nie zachowuje się tej jedności i nie przestrzega się kolejności udzielania sakramentów inicjacyjnych.

Przywrócenie zerwanej jedności tych sakramentów oraz zachowanie tradycyjnej kolejności ich udzielania wymagałoby jednak dalszych zmian w prawie kościelnym. Chodziłoby głównie o zezwolenie prezbiterom, w szerszym niż dotychczas zakresie, na udzielanie bierzmowania oraz ewentualne przyjęcie tradycji Kościołów Wschodnich - udzielania bierzmowania bezpośrednio po chrzcie. W ten sposób byłby również rozwiązany drugi problem pastoralny związany z tym sakramentem tzn. wiek przyjmujących bierzmowanie oraz udzielanie tego sakramentu zwykle w wielkich grupach.

Podstawy takich rozwiązań można dopatrzeć się w KKK głównie w tym, że jednoznacznie stwierdza on, iż:
bierzmowanie jest sakramentem inicjacji chrześcijańskiej;
zaleca zachowanie jedności tych sakramentów; aprobuje już istniejącą praktykę udzielania bierzmowania przez prezbiterów zarówno razem z biskupem jak i samodzielnie; przewiduje jako

obrządek zwyczajny udzielanie w czasie jednej celebracji trzech sakramentów inicjacyjnych dorosłym i dzieciom w wieku uczęszczania na katechezę. Również powoływanie się na tradycję Kościołów Wschodnich, które ten model inicjacji praktykują nieprzerwanie od początku istnienia Kościoła mogłoby przemawiać za tym, że także w Kościele Zachodnim zwyczaj taki byłby możliwy jako mający uzasadnienie historyczne, teologiczne i ekumeniczne. Pewnym precedensem może być przejęcie z Kościoła bizantyńskiego formuły bierzmowania, oraz określenie przez Pawła VI, że istotnym znakiem sakramentalnym bierzmowania jest namaszczenie czoła krzyżmem. Związek z biskupem byłby zachowany przez używanie poświęconego przez niego oleju św. krzyżma. Taki przypadek zachodzi obecnie coraz częściej wtedy, gdy bierzmowania udzielają delegowani przez biskupa prezbiterzy (infułaci, wikariusze generalni, prałaci). Dodatkowym argumentem za takim rozwiązaniem może być wyraźne stwierdzenie KKK, że bierzmowanie nie może być uważane za

sakrament dojrzałości chrześcijańskiej, gdyż ta związana jest nie z bierzmowaniem lecz ze wszystkimi trzema sakramentami inicjacji (1308 ; por. IC nr 2; KPK kan. 842,2).

Na duże znaczenie jedności sakramentów inicjacji chrześcijańskiej zwracał uwagę Jan Paweł II m.in. w przemówieniu do biskupów francuskich dnia 27.05.1987. Powołując się na praktykę starożytnego Kościoła, aktualną praktykę Kościołów Wschodnich oraz udzielanie chrztu dorosłym w Kościele łacińskim, papież stwierdza, że wtedy widoczna jest organiczna jedność (l'unit... organica) i zachowany jest porządek tych trzech sakramentów inicjacyjnych. Chociaż aktualnie w Kościele łacińskim są one udzielane w różnym czasie, potrzebna jest pogłębiona refleksja teologiczna na tymi sakramentami. Papież wzywa jednocześnie, aby pasterze nauczali o głębokim związku (legame profondo), który łączy bierzmowanie ze chrztem, uważając je za integralną część inicjacji chrześcijańskiej, a nie tylko fakultatywne jej

uzupełnienie. Sakrament ten bowiem daje dar Ducha Bożego, który udoskonala chrześcijanina i apostoła. Nie wolno także bierzmowania sprowadzać do nowego wyznania wiary i ograniczać jego udzielanie jedynie wybranym[5].

Autor: Ks. Czesław Krakowiak

[1] Zob. Cz. Krakowiak, Bierzmowanie w kontekście inicjacji chrześcijańskiej, AK 70(1977) T. 88 s.242-256; tenże, Z teologii wtajemniczenia chrześcijańskiego, RBL 45(1992)65-74.

[2] Zob. Cz.Krakowiak, Nazwa sakramentu bierzmowania, RBL 28(1975)66-71.

[3] W OB nr 11 mowa jest wyraźnie o 7 roku życia.

[4] S.Th III,72,8 ad 2.

[5] L'Osservatore Romano z 28 maja 1987.